

FOREDRAG

I MYR OCH UNDER STEN. Rituella depositioner på Karmøy under jernalder.

V. docent Torun Zachrisson,
Stockholms universitet

Nordvegen Historiesenter, Avaldsnes
Torsdag 24. sept. Kl. 19:00

Entre kr 50,- Kaféen er åpen

Torun Zachrisson er med i Kongsgårdprosjektet, Avaldsnes sin forskergruppe. I foredraget vil hun snakke om ulike gjenstander fra jernalderen som er funnet i myrer og på tørr grunn, både på Karmøy og i våre nærområder.

Gjenstander som legges ned er ardskjær, krukker, gullgjenstander, små menneske masker, økser, smykker, spinnehjul, fyrsteiner og bryner. Disse funnene er tolket som materielle spor av ritualer som skulle gi autoritet og legitimitet til dem som stod bak nedleggelsene. Zachrisson ser på hvordan gjenstandstypene og plasseringen av dem i terrenget skifter over tid, og hva disse nedleggelsene kan fortelle om etablering av makt og autoritet.

En del praktfunn som er lagt ned i myrer og under steiner i vårt distrikt, vil være godt kjent for folk, slik som syrespenna, halsringene fra Eike og gullbarren fra Ferkingstad. Mindre kjent er betydningen av ardskjærene fra Utvik, leirkaret fra Langåker og alle de spinnehjul og bryner som er funnet ulike steder i distriktet.

Docent Torun Zachrisson

Torun Zachrisson er docent ved Stockholms universitet. Hun ble engasjert i Avaldsnes' historie januar 2006, da hun ble medlem i «Styringsgruppa for arkeologiske undersøkelser» på Avaldsnes. Da Kongsgårdprosjektet ble etablert i 2007, ble hun med både i forskergruppa og i Rådet for Kongsgårdprosjektet.

Torun Zachrisson er godt kjent med Karmøy og Haugalandet. I tillegg til sine mange turer til Avaldsnes, har hun vandret rundt i Skudenes, Ferkingstad, Åkrehamn, Torvastad og Haugesund.

Zachrisson har også satt spor etter seg i svensk arkeologi.

I 2009 tildelte Kungliga Vitterhetsakademien henne det prestisjetunge Monteliuspriset med følgende begrunnelse: för hennes mångsidiga arkeologiska insatser samt nyskapande tolkningar av fyndplatser från yngre järnålder och äldre medeltid

I 2014 fikk hun SAU's (Societas Archaeologica Upsaliensis) Vetenskapliga pris, med følgende begrunnelse: För att hon i sin forskning förnyat bilden av järnålderns samhälle och landskapsanvändning, inte minst genom att kreativt och källkritiskt använda sig av uppdragsarkeologiska resultat.

Mer om rituelle nedleggelse som uttrykk for – forn siðr – førkristne religiøse tradisjoner
I før-romersk og romersk jernalder (500 f.Kr – 400 e. Kr) ser vi at rituelle nedleggelse er plassert i nærheten av Avaldsnes, der en elitebosetning nå vokser fra. Her finner man også nedlagte gjenstander av gull. Det samme skjer, om enn i mindre grad, på Ferkingstad. Nedleggelsene er tolket som en måte eliten bruker for å etablere sin autoritet på disse viktige stedene. Lignende ritualer blir også brukt rundt prestisjetunge steder på Jæren og i Jylland på denne tiden.

Siste del av folkevandringstid (500 – 550 e.Kr) og merovingertid (550 – 750 e. Kr.) er en overgangsperiode, og vi ser et mer spredt mønster i nedleggelsene. Nå dukker det opp fyrsteiner (beltesteiner) plassert på strategiske viktige maritime steder. Disse kan markere rituelle nedleggelse gjort av menn med militær rang. Derimot synes nedleggelse av spinnehjul og bryner å uttrykke en kontinuerlig tradisjon som fortsetter gjennom hele jernalderen.

I yngre jernalder blir lokalt produserte økser og smykker som viser kontakt med de britiske øyer, ofte deponert på strategiske steder i landskapet. I denne perioden finner vi få slike nedleggelse på Karmøy sammenlignet med naboregionene. På Karmøy er det heller ingen skattefunn av edelmetall fra denne perioden.

Det virker logisk at vi ikke finner rituelle nedleggelse av edelmetall på Karmøy i sen vikingtid. Vikingtidens Karmøy er preget av tilsynelatende kongelige landområder med en dominerende elite. Det er forventet at disse skal opptre i henhold til de idealer som karakteriserer kristne herskere i naboregionene. Hamstring og nedleggelse av skatter var ikke noe eliten burde befatte seg med. Den skulle i stedet være sjenerøs og spre sin rikdom til menneskene omkring seg.